

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 3 (101)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 3 (101)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 82-343(477)

DOI 10.35433/philology.3(101).2023.70-80

МІФОЛОГІЧНИЙ ІНТЕРТЕКСТ У ЦИКЛІ "ЛЕГЕНДИ СТАРОКИЇВСЬКІ" НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ

О. В. Чаплінська*

У статті з'ясовано, що в літературознавчій рецепції творчості Наталени Королевої переважають дослідження, присвячені релігійно-філософській проблематиці, інтерпретації євангельської тематики, аналізу її особливого героя – homo religiosus. Інтерес до історіософської тематики в мистчині обумовлений естетикою неоромантизму та неокласицизму, ліро-імпресіоністичною оповіддю, жагою героїчного й величного. Окреслюючи інтертекстуальність творів письменниці, літературознавці насамперед акцентують на євангельському інтертексті, тоді як децю "вислизає" з аналізу міфологічна інтертекстуальність, котра реалізована в "Легендах старокиївських". Виявлено, що у своєму циклі письменниця відтворила різні світоглядні системи, котрі різними шляхами рухаються до однієї мети – віри в духовну силу людини. Установлено, що в авторські легенди майстерно вплетено сюжети геродотової історії, які інкорпоровано давньогрецькими міфологемами. Як міфологічні прототексти письменниця використовує сюжети про Зевса й Аполлона / Фойбоса. У художньому просторі легенди "Скитський скарб" Зевс зображений як прабатько, адже рід людський на берегах Бористену бере свій початок від Таргіотаса, сина Зевса й Ларти-діви – дочки Бористенової. У легенді "Мелюзина" він постає як той, хто вершить долю людини. Хронотоп легенд Н. Королевої насичений "слідами" Аполлона. Виствітлено, що в "Скитському скарбі", "На Делосі" ефект присутності бога досягається через художні деталі, які є його атрибутивними характеристиками: лук і стріли, лебідь, метання диска, мистецтво пророцтва. Аполлонівський контекст легенди "На Делосі" письменниця доповнює "бористенським кодом" (Лада, Даждь-бог, Яр-бог, Хорс). Констатовано, що, описуючи присутність інших народів в історії України, письменниця зупинила погляд на історії княжої Русі, що дало їй змогу вмонтувати скандинавські коди в цикл ("Свангільд-князівна", "Стугна"). Завдяки міфомисленню Н. Королеві вдалося досягти симбіозу різних культур і продемонструвати тяглість українства.

Ключові слова: інтертекстуальність, інтертекст, авторська інтерпретація, міфологічний прототекст, міф.

* кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії та політології
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
chaplinskaya@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9702-6906

MYTHOLOGICAL INTERTEXTUALITY IN THE CYCLE "LEGENDS OF OLD KYIV" BY NATALENA KOROLEVA

Chaplinska O. V.

The article reveals that in the literary reception of Natalena Koroleva, there is a predominance of researches dedicated to religious-philosophical issues, the interpretation of evangelical themes. The analysis of her particular protagonist is of homo religious character. The writer's interest in historiosophical themes is driven by the aesthetics of neo-romanticism and neoclassicism, lyrical-impressionistic storytelling and a desire for the heroic and the sublime things. When delineating the intertextuality of the writer's works, literary scholars primarily focus on the Gospel intertext, while somewhat less attention is given to the analysis of mythological intertextuality that is realized in "The Legends of Old Kyiv." It has been revealed that in her cycle, the writer has recreated various ideological systems. They move by different means towards one goal such as faith in the spiritual power of humanity. It has been established that the narratives of Herodotus' history are skillfully interwoven in the author's legends incorporating ancient Greek mythologems. As mythological prototypes, the writer utilizes plots involving Zeus and Apollo/Phoebus. In the literary realm of "The Scythian Treasure" legends, Zeus is portrayed as the primordial ancestor because the human lineage along the banks of the Dnieper River traces its origins to Targiotas, the son of Zeus and Lartis, the daughter of Borysthenes. In the legend of "Melusine," he appears as the one who determines the fate of humanity. The chronotope of Natalia Koroleva's legends is imbued with "traces" of Apollo. It is depicted that in the "Scythian Treasure" and "On Delos," the effect of the god's presence is achieved through literary details being his attribute characteristics: bow and arrows, swan, discus throwing, the art of prophecy. The Apollo context in the legend "On Delos" is complemented by "The Borysthenian code" (Lada, Dadzy-Bog, Yar-Bog, Khors) in the writer's work. It is noted that while describing the presence of other peoples in the history of Ukraine, the writer focused on the history of Kyivan Rus allowing her to incorporate Scandinavian codes into the cycle of texts ("Swan Gild Princess," "Stuhna"). Owing to her mythological thinking, Natalena Koroleva managed to achieve a symbiosis of different cultures and demonstrate the resilience of Ukrainian identity.

Keywords: intertextuality, an intertext, author interpretation, a mythological prototext, a myth.

Постановка проблеми. За визначенням В. Шевчука, найекзотичнішою постаттю в українській літературі є Наталена Королева, що обумовлено кількома чинниками: це й родовід письменниці, це й тематика її творів. Вона взяла на себе місію стати на сторожі "загубленої української людини" (за М. Шлемкевичем), о-мовити її "коріння". Уся її творчість підпорядкована цій меті. Історична белетристика письменниці, з одного боку, апелює до джерел духовності, а з іншого – не втрачає актуальності для сучасності.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Наталена Королева, письменниця "консервативного модернізму", залишила суттєвий художній спадок, який умовно поділяють на кілька

тематичних груп (за І. Набитовичем): до першої групи належать твори релігійної тематики, більшість яких написана на основі євангельських сюжетів; до другої – твори, у сюжетах яких є елемент сакрального; до третьої – твори з історії античного світу, Європи, Азії, стародавнього Єгипту, давньої Скитії та Руси-України; до четвертої – твори, в основі яких – автобіографічні елементи; до п'ятої – науково-популярна проза [6: 18]. Літературознавчі рефлексії над різними аспектами її творчого доробку здійснювали такі науковці, як В. Антофійчук, О. Бабишкін, О. Баган, К. Буслаєва, Х. Венгринюк, І. Голубовська, П. Дунай, Н. Ігнатів, В. Зеленська, Ю. Ковалів, О. Копач, Ю. Мельнікова, О. Мишанич, І. Набитович, І. Остащук, Ю. Пелешенко, Т. Смушак, Н. Сорока,

І. Тюрменко, К. Усачова, В. Шевчук, О. Фірман, П. Ямчук, Я. Поліщук та інші. Доцільно наголосити, що переважають розвідки, предметом аналізу яких стали "прекрасні літературні твори, глибоко пронизані символами, та осяяні відблиском вічного" [4: 18], їх релігійно-філософський дискурс, специфіка інтерпретації євангельської тематики.

Я. Поліщук наголосив, що найпродуктивнішою у творчості письменниці була саме християнська тема, яка на найвищому реєстрі представлена в "Quid est Veritas?" [11: 12]. І. Набитович зазначив, що її герой особливий, "*homo religiosus* – людина віруюча, людина релігійна, яка шукає своєї дороги в сучасному й минулому реальних світах, прагне самовдосконалення і самоутвердження" [6: 3]. На його думку, у художній реальності Наталени Королевої поряд із євангельською інтертекстуальністю присутній макроконцепт Середньовіччя, який виразнюється в повісті "1313" через концепти диявола, гріха, середньовічної науки, а в "Quid est Veritas?" (Що є Істина?) – через образ Святого Грааля.

Також сьогодні маємо компаративістичні дослідження К. Буслаєвої [1], І. Набитовича [8; 9], К. Усачової [15], Т. Смушак [13], Л. Табачин [14], О. Фірман [17], у кожному з яких автори наголошують на самобутності та унікальності творчого доробку письменниці, а також органічній його інтегрованості в європейську літературу ХХ ст. На відміну від євангельської й агіографічної інтертекстуальності міфологічна інтертекстуальність у прозі Н. Королевої потребує додаткових досліджень, адже наразі цій проблематиці присвячені лише поодинокі розвідки (до прикладу, К. Буслаєва проаналізувала космологічні міфомотиви в "Легендах старокиївських" [2]; І. Набитович у повісті "Сон тіні" розглянув

архітектонічне повторення структури міту про Ізиду та Осіріса [10]).

Мета статті – охарактеризувати міфологічний інтертекст у циклі "Легенди старокиївські" Наталени Королевої.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

О. Баган слушно зауважив, що "прихід Наталени Королевої в літературу з її твердими засадами оксиденталізму, неоромантичної естетичної свідомості, культурного екзотизму і християнізму був не стільки "приємним випадком оригінальної іноземки", скільки цікавим продовженням тих інтелектуальних і художніх тенденцій, які з'явилися в нашій літературі відразу після 1-ї світової війни" [6: 661]. У 17-річному віці Наталена Королева відчула голос роду й пережила духовне народження. Цей досвід вона описала в одному з листів: "Чому я стала українською письменницею? Бо як побачила Волинь то закохалася в екзотиці. А як побачила Київщину – власне Київ з його соборами, народом, то не могла позбутись думки – ні, передсвідчення – що ці люди нащадки стародавньої Еллади. На березі Чорного моря ще більше у цьому впевнилась. Стала збирати старі легенди, рівняти їх з тим, що писав Геродот, що розповідали арабські автори. Так блудний лицар знайшов свою духову землю, свій чарівний перстень, щоб сповнити істотне завдання у житті: творити мистецькі цінності для добра української нації, якій вірно служили колись члени роду Дунін-Боровських" [4: 15]. Письменниця знайшла "спосіб стику Гераклових часів із землею Подніпров'я", наклала "легенди Піренеїв на ці ж старокиївські землі" [7: 650], і в підсумку – "немов чарівний фільм пересувається перед нами життя давніх наших предків, в "Легендах старокиївських" [4: 28].

У стильовій палітрі письменниці гармонійно поєдналися неоромантизм і

неокласицизм. На засадах неоромантичної естетики постала "література, яка протиставила ідею особистісного бунту людини пропаганді соціального поступу, ідею національної самобутності й органічності культури і мистецтва – модерністсько-соціалістичному космополітизмові <...>, ідею сили і святости (одержимости) почуттів, духовного візіонерства – теоріям про соціальну зумовленість, компромісність та обмеженість людського морального вибору" [6: 664]. Неоромантизму Н. Королевої властива віра в духовну силу людини, ствердження вічної героїки й потреби в прекрасному. Відповідно до естетичного консерватизму неокласиків у творах письменниці помітне прагнення "**зберегти** відчуття далекого і прекрасного: далекої антики з її мудрістю і зачарованістю красою, української старовини <...>, з її фантазійністю й екзотикою обрядів, символів, містичних переживань; дати відчутти силу й експресію різьбленого слова, маєстатичного образу, величного впливу ясності зображення ("кларизм" – ясність – термін М. Зерова)" [6: 668]. Її твори насичені психологізмом, міфологізмом, замилуванням пейзажами й світовою гармонією. Звісно, що такий синкретизм не міг не посилити історіософської зацікавленості минулим.

Водночас доцільно звернути увагу на те, що тогочасній літературі української діаспори притаманна ліро-імпресіоністична оповідь, яка здобула найбільше своє виявлення в доробку Наталени Королевої, зокрема в аналізованому творі. Ліро-імпресіоністична проза, як зазначив П. Ямчук, "позначена крайньою суб'єктивізацією оповіді, граничною концентрацією уваги письменника на вигаданій реальності, а основне – вибудованою на базі імпресіоністичної естетики та національної міфології новаторської поезики модерністського

імпресіоністичного міфу. Світ такого міфу є синтезом народнопоетичної міфологічної основи та її імпресіоністичної інтерпретації, де химерно сплітаються стародавня міфопоетична реальність та її дотворення імпресіоністичним автором ХХ ст." [18: 11]. Через міфомислення, яке максимально підноситься в мистецтві, сакралізується минуле, забезпечується наступність поколінь. У власний авторський міф Наталена Королева майстерно вплела найархаїчніші пласти культури. У цьому контексті важливим є міркування О. Копач, за яким творчий доробок письменниці "помимо своєї різнородної світової тематики, не є в нашій літературі відірваним явищем, бо не тільки Леся Українка була майстром світових сюжетів" [4: 34].

Проаналізувавши творчість письменниці в 1920–1930-тих роках, К. Усачова зазначила, що джерельною основою художніх текстів цього періоду були або "твори, базовані на біблійному матеріалі, агіографії, світових легендах та переказах, а також почасти на історичних відомостях", або "твори автобіографічного характеру, зокрема – з родових анналів" [16: 19]. "Легенди старокиївські", які, за Я. Поліщуком, засвідчили вагоме проникнення письменниці в український світ, базуються на першій групі джерел. Поза численними дослідженнями, що присвячені інтертекстуальності творчого доробку Наталени Королевої, дещо "вислизнула" з аналізу міфологічна інтертекстуальність циклу.

У "Легендах старокиївських" Наталени Королевої "два елементи – бористенський прадавній і скитський, як чужий зіллялись в одну суть" [5: 26]. Письменниця реконструює ґенезу українців, апелюючи до опису Скитії Геродота, піддає художній обробці його сюжету про початки родоvodu скитів, інкорпорує в них міфологеми. Найперше маємо таку версію: "Як

розказують скити, їх нарід наймолодший із усіх. Це було так: У тій країні, що спершу була безлюдною, вродилася (перша) людина, на ймення Таргітаон. Вони кажуть що його родичами були Зевс і дочка Бористена <...> Так то, за скитським переданням, повстали вони (їх нарід). Від тієї події, від першого царя Таргітаона" [3: 35]. Загальновідомо, що витоки європейської цивілізації сягають міфу про викрадення Європи Зевсом, проте доцільно пам'ятати й про Зевса-прабатька народів. У сюжеті Геродота предками скитів є два божества одразу: і Зевс, і Бористен. Зі "Скитського скарбу" Н. Королевої дізнаємось про те, що на берегах Бористену бере свій початок рід людський від Таргіотаса. Його матір – Ларта-діва, "стихійна істота, що природу тваринну, образ людський і іскру Божську в собі має" [7: 551]. Ларта-діва, дочка Бористенова, охороняла сховане під блакитними водами річки золото, адже знав Всемудрий, що з нього виростає недоля людська. Батьком Таргіотаса був Зевс Олімпієць: "Знайшла ласку в очах моїх Ларта-діва красуня. Чув я про неї від Фойбоса-сина, що цю Країну лебедів відвідує. І не перебільшив хвали – звичаєм поетів – Фойбос. Гідна стати дружиною Зевсовою Бористеніда!" [7: 552]. Ларта-діва змінила життя стихійної істоти на життя "поземської дружини", піклування про сина та внуків, скитів-лукострільців. Ставши матір'ю роду смертельного, вона "вівтарі богам ставити почала, офіри на них – і запальні, і в пахоцях, – приносити, дітям-внукам щастя-долі прохаючи" [7: 553].

"Живильними" для циклу Н. Королевої є не тільки геродотівські сюжети, а й міфологічні прототексти, перш за все давньогрецькі міфи. На нашу думку, у текстах легенд мисткині більшою мірою помітні "сліди" Аполлона, ніж Зевса. І не тільки тому, що від Аполлона, друге ім'я якого Фойбос, Зевс довідався про Ларту-діву.

У легендах письменниці повсякчас відчувається присутність Аполлона, що досягається через введення художніх деталей, котрі належать до атрибутивних характеристик цього бога. Зокрема, з-поміж інших серед них були лук і стріли, лебідь, провіщання майбутнього [12]. З оповіді про Ларту-діву дізнаємося, що коли вона була стихійною істотою, то "заводями з лебедями наввипередки плавала" [7: 551]; обравши людське життя, щоб навчати сина "перейняла Ларта від Фойбоса срібнолукого, лукострільця преславного як лук тугий напинати, стріли робити" [7: 553].

Письменниця майстерно вплітає в текст сюжет давньогрецького міфу про Зевса та Лето, їхніх дітей Аполлона й Артеміду. У контексті зазначеного цікавим для аналізу видається твір "На Делосі", у якому колоритно поєдналися геродотова оповідь, давньогрецький міф і слов'янський контекст. Н. Королева "повертає" нас у площину міфологічного потрактування походження цього топоніма. Плавучий острів Ортигія у винагороду за прихисток вагітної Лето (усі інші острови й країни відмовили їй у захисті й місці для пологів) прикріпився до дна й дістав назву Делос, тобто Блискучий, бо на ньому народився бог світла Аполлон. У той момент над островом здійснювали неземні пахощі, а білі лебеді сім разів його облетіли. В авторській легенді боян Вальто з учнем Відрадою співають пісню, у сюжеті якої йдеться про те, як "матінка Ніч Темна мала сина породити" [7: 566]. У примітках дізнаємося, що ім'я Лето, або Латона, означає Темна Ніч, а саму пісню письменниця чула від лірника, якого запросили до Інституту благородних дівиць у Києві [7: 566]. Народження давньогрецького бога сонця Аполлона Н. Королевою трансформується в циклічний стадіальний процес: немовля Даждь-бог – юнак Яр-бог – старець Хорс; дозрівання Сонця

завершується тим, що воно знову у світ повертається немовлям.

З оповіді Геродота відомо, що на острів Делос із самими богами, тобто Аполлоном і Артемідою, прийшли Аргіс та Опіс [3: 49]. А ще Геродот згадує мудрого Анахарзіса [3: 67]. З-поміж інших героїв легенди письменниці є посвятні діви Арга й Опіда та славний "скит-атенянин" Анахарсіс. У просторі легенди повсякчас "прочитуються" "сліди" Аполлона, наприклад: "учні відпочивають, вправляються у метання дисків, миле Фойбосові" [7: 571]. Поза давньогрецькими міфологемами Н. Королева у повсякдення на Делосі вмонтує "бористенський" код (поруч Аполлона – Лада, Даждь-бог, Яр-бог, Хорс). Проте домінує аполлонівський контекст: гіперборейці привозять на острів "свої дари в зерні і колосі та милих Фойбосові лебедів з Бористену" [7: 570]. Мотив віщування також апелює до Аполлона, який сам опанував мистецтво пророцтва від богині Феміди. За давньогрецькими сюжетами, він у Дельфах у своєму храмі заснував оракул (місце для виголошення пророцтв), де над щілиною в землі сиділа на священному триніжку піфія й пророкувала. Письменниця в легенді конструє процес віщування за аналогією до грецької традиції.

Своєму читачеві вона пояснює, що час "великого віщування", яке відбувається в день народження Фойбоса, 7 дня місяця Бізіос, минув, наразі час "малих віщувань", коли кожен прочанин може звернутись із питанням: "Прибрана у білі завої, увінчана лавром Кінарете, ворожка-пітія сиділа на високому тройногові" [7: 574], вона "нахилилась над проваллям, що як і в Дельфах, темною смугою перерізувало храм й вдихала таємну пару, яка білою легенькою імлою підносила над проваллям" [7 : 574]. Під час віщування для Анахарсіса ворожка-пітія Кінарете загинула. Як відомо, Аполлон не тільки провіщає

майбутнє через оракула, він утаємничує в мистецтво ворожби (доприкладу сюжет із Кассандрою). Делос не залишається без пророчиці, адже бог обирає з посвятних дів наступну: "в мент смерті пітії Фойбос проявив свою волю: на темному волоссю Арги з'явилися три білі плями – немов від дотику пальців невидимої руки" [7 : 575].

У легенді "Мелюзина" мисткиня звертається до іншого сюжету Геродота: "Як Геракль гнав Геріонових волів, зайшов до Скитської Землі, що тоді ще пуста була. <...> Його захопила зима, мороз; він розіслав львину шкіру й заснув. А тим часом випряжені коні, з божої волі, щезли за той час (як Геракль спав). Геракль пробудився й шукав їх, аж зійшов цілу землю. Вкінці зійшов до країни званої "Лісисто". Там у печері він знайшов двоподобну мішанку, що до бедер була на вид дівчина, а нижче – гадюка. Він поглянув (на неї) і здивувався, але спитав, чи вона не бачила його коней, що тут блукали. Вона відповіла, що має їх сама, але не віддасть йому, доки з нею не переспиться. <...> Від цього Скита, сина Геракля, походять скити" [3: 36–38]. В цілому Н. Королева послуговується цим переказом, але з деякими відхиленнями. Мелюзина спочатку має звичайну людську подоби. Мелюзина-пастушка "за таврійську весну чарівніша, за скелі понадбережні серцем твердіша" [7: 557] була сиротою: мати-вдова вмерла при народженні дівчини. Горда красуня зачарована бурями з громовицями, споглядаючи які вона завжди "очима з радощів виблискує, дзвінками перлами сміх розсипає" [7: 558], тож не дивно, що за батька свого вона мала Зевса-громобойця.

Під час однієї з негод дівчина, ховаючи вівці від загрози в печері, знайшла там коней, запряжених у колісницю. Мелюзина одразу зрозуміла, що належить їй знахідка не простому юнакові, тож зметикувала й згодом озвучила Гераклові: "Така от ціна моя:

візьми мене за жінку, а я коні тобі віддам" [7: 560]. Геракл погодився, у подружжя народилися три сини: Агатирсос, Гелон і Скит. Спокійне подружнє життя його "втомило", відчув він потяг назад у світ повертатись, щоб продовжувати боротьбу зі злом. Початково у своїй легенді письменниця дотримується розвитку сюжету за Геродотом: настанова Геракла Мелюзині залишається незмінною. Тільки Скит зміг виконати вимогу батька. Однак, на відміну від геродотової історії, у легенді Н. Королевої Мелюзина не відпустила інших двох синів до батька, залишила їх поруч себе й Скита. Мелюзина-чарівниця перетворилась у полоза й обманом допомагає в реалізації задуму Скита завоювати Кіммерійську землю. Письменниця всі вчинки Мелюзини змальовує в площині аксіологічних бінарних опозицій: безмежне кохання Пірени / лукаве кохання Мелюзини, нехтування інших Мелузиною / безкорислива боротьба з кривдою-недолею Геракла, скарб переможених як здобич / скарб переможених як крадіжка тощо. Чарами-хитрощами Мелюзина досягає собі бажаного. Коли вона знайшла скарб і була ним заклопотана, то не почула, як біля неї зупинилася колісниця із Зевсом і Гераклом. Злякалась Мелюзина, що "вглядівши її в подобі полоза, зненавидить Геракл гадюку-чарівницю", намагалась швидко повернути собі подобу людську та через брак зілля "тільки по пас зійшла з чарівниці гадяча шкіра" [7: 563]. Зевс, повелитель людської долі, зваживши всі вчинки Мелюзини, оголосив їй майбутню долю: "напівжінкою-напівполозом гадом лишишся, най не змилиться ніхто у твоїй природі" [7: 564]. Відповідно до "чеснот" своєї душі отримує вона від Зевса покарання: невмируща красуня, яка за вічну красу готова була щастя віддати і яка понад усе жадала заволодіти скарбом кіммерійським, ніколи не побачить більше Геракла й синів своїх,

стерегтиме від інших скарб кіммерійський.

Якщо в художньому просторі легенд "Скитський скарб", "На Делосі", "Мелюзина" органічно представлена давньогрецька складова, то скандинавські коди постають у стосунку до князівського роду. Н. Королева не оминає своєю увагою важливих історичних моментів в історії княжої Русі. Легенда "Свангільд-князівна" оповідає про те, як "збудили зі сну старе місто" вікінги. З перших рядків дізнаємось, що сестра Київ, Щека й Хорива усвідомлює куди б вона не подивилась "все буде перед нею те саме зачароване біле коло снігів" [7: 482], а світ такий чарівно-красний, як розповідають заморські купці. Понад усе воліє Свангільд вирватись із "білої замори", розірвати заручини з Ериком Гааргафером, бо в іншій землі "живе її мрія: красний лицар". Дівчина розумілась на травах і лікарській справі, обрала шлях віщої жриці при братах, завдяки чому їй вдалось уникнути одруження з Ериком, слова якого стали пророчими: "Най же першою твоєю офірою, жрице жорстока, стане моє молоде життя! <...> Останньою ж офірою най станеш ти сама, якщо серце твоє пізнає любов бодай і в стократ меншу, як та, що нею було повне моє..." [7: 486]. У країні, до якої вони приїхали, Кий став князем на престолі, Щек – воєводою, Хорив – суддею, а Свангільд "звеліла поставити свій город – городище при храмі Тора" [7: 486]. Чужинку-князівну почали називати Лебідь-князівна, бо любила вона проводити час із лебедями, які злітались на її голос. Знала князівна-чарівниця минуле, майбутнє й вічне, тож не було "в світі істоти, що мала б силу міцнішу, як Либець" [7: 486]. Не боявся дивитися на чарівницю дружинник-юнак Путятич, через деякий час тільки з'являлася Свангільд, так біля неї поставав Путятич. Але не судилося поєднатись вікінгам зі стародавнім українським родом, справдились слова Ерика: "Мов жбан,

розбилося серце князівни, а з нього витікало життя з палкими, нестримними сльозами. <...> Сама ж Свангільд-князівна Либедь – злилась із тихою затокою і стала річкою сліз" [7: 492]. Перед нами літературно оброблена Н. Королевою відома оповідь про заснування Києва Києм, Щеком, Хоривом і їхньою сестрою Либідь.

У "Стугні" йдеться про красуню-норманку Рогніду, яка сподобалася київському князю. Демонструючи ласку бранці-переможній, Володимир бере її за дружину: "така принадна йому непокірливою гордістю своєю Рогніда, як жодна красуня слухняна ще досі не була" [7: 607]. Гучне весілля вона сприймала як тризну поминальну, Володимира – як ворога. В одному з епізодів Н. Королева передає зафіксовану в "Повісті минулих літ" відмову Рогніди виконати давній звичай – роззути свого мужа. Уїдливі слова Рогніди "Не лить ми, князівні, роззувати сина Малуші-рабині!" навели жах на присутніх, а Володимир очима блиснув і звелів всім вийти. Наступного дня не до "дому жіночого" її відвезли, а в городище Васильків на Стугну-ріку. Жодних нарікань не мовила Рогніда, ніхто сліз її не бачив, була вона байдужо-спокійна й марнотою все поземське для неї було. Отже, циклом "Легенди старокиївські" письменниця підкреслила історичність українського народу, продемонструвала органічну присутність давньогрецької міфології й тяглість буття на українській землі інших народів.

Висновки й перспективи досліджень. Самобутній творчості Наталени Королевої належить вагоме місце в українському літературному процесі ХХ ст. Її творам властиве жанрове розмаїття, інтелектуальна пристрасть, інтертекстуальність, естетика неоромантизму й неокласицизму, ліро-імпресіоністична оповідь. У "Легендах старокиївських" письменниця відтворила різні світоглядні системи, але не зводячи їх до конкурентної боротьби, а наголошуючи на їх відмінності й водночас спільному знаменнику – віра в духовну силу людини. Завдяки міфомисленню їй вдалося досягти симбіозу різних культур і продемонструвати тяглість українства. У сюжети геродотової історії Н. Королева вплела давньогрецькі міфологеми. Зевс зображений не тільки як прабатько ("Скитський скарб"), а і як той, хто вершить долю людини ("Мелюзина"). Хронотоп її легенд насичений "слідами" Аполлона ("Скитський скарб", "На Делосі"), ефект присутності бога досягається через художні деталі, які є його атрибутивними характеристиками. Описуючи наявність інших народів в історії України, Н. Королева зупиняє погляд на історії княжої Русі, що дає їй змогу вмонтувати скандинавські коди в цикл ("Свангільд-князівна", "Стугна"). Перспективу досліджень доцільно визначити влучною думкою Я. Поліщука, що інтертекстуальний горизонт художньої прози письменниці ще чекає на свого дослідника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Буслаєва К. Міфологема золотого віку: Наталена Королева й Олег Ольжич. *Вісник Запорізького державного університету. Серія Філологічні науки.* 2002. № 3. С. 26–30.
2. Буслаєва К. Космологічні міфомотиви: бінарна опозиція "вода"/"вогонь" як вияв пантеїстичності світовідчуття у творчості Наталени Королевої. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: збірник / ред. І. В. Сабадош.* Ужгород, 2007. Вип. 11: Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Матеріали Всеукраїнської наук.конференції. 14–16 травня 2007 р. Ужгород. С. 49–54.

3. Геродот із Галікарнасу. Опис Скитії/ переклад Коструби Т., передмова Домбровський О. 1968. 104 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/26764/file.pdf> (дата звернення: 10.09.2023).
4. Копач О. Наталена Королева. Вінніпег. 1962. 36 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/814/file.pdf> (дата звернення: 03.08.2023).
5. Копач О. Ю. Нові обрії стародавньої України. 2 вид., доп. Торонто : [б.в.], 1994. 40 с.
6. Королева Н. Без коріння. Во дні они. Quid est Veritas?: повість, роман, новели, оповідання, спогади. Дрогобич: Видавнича фірма "ВІДРОДЖЕННЯ", 2007. 672 с.
7. Королева Н. Предок: історичні повісті; Легенди старокиївські. / Упоряд., авт. післямови та приміт. О. В. Мішанич. Київ: Видавництво художньої літератури "Дніпро", 1991. 670 с.
8. Набитович І. Архітектонічна та ідейно-естетична симетрія повісті Наталени Королевої "1313" та роману Умберто Еко "Il nome della rosa". *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*. 2008. Volume: 32. P. 87–113.
9. Набитович І. Інверсія сюжету двох історичних творів ("Імператор" Георга Еберса та "Сон тіні" Наталени Королевої). *Парадигма: збірник наукових праць*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. Вип. 6. С. 37–48.
10. Набитович І. Й. Міг про Ізиду та Осіріса як архітектонічна складова "Сну тіні" Наталени Королевої. *Питання літературознавства*. 2011. Вип. 83. С. 237–245.
11. Поліщук Я. Роман як християнська легенда ("Quid est Veritas?" Наталени Королевої). *Слово і Час*. 2010. № 10. С. 11–18.
12. Словник античної міфології. [Електронний ресурс]. URL: <http://litopys.org.ua/slovmith/slov03.htm> (дата звернення: 11.08.2023).
13. Смушак Т. В. Мотив самотності у автобіографічній оповіді Наталени Королевої та Ірен Немировської (на матеріалі повісті "Без коріння" та роману "Вино самотності"). *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Літературознавство*. 2014. Вип. 3(2). С. 212–225.
14. Табачин Л. Трансформації й дифузії жанрових структур у малій прозі Наталени Королеви та Харити Кононенко. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія (літературознавство)*. 2007. Вип. 13/14. С. 65–70.
15. Усачова К. Єгипетський лабіринт у прозі Болеслава Пруса та Наталени Королеви. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2011. Вип. 15. С. 440–444.
16. Усачова К. Цикл "Легенди старокиївські" у творчому доробку Наталени Королевої. *Слово і час*. 2010. № 10. С. 18–23.
17. Фірман О. Жанрові особливості автобіографічної прози Богдана Лепкого та Наталени Королевої. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство*. 2017. Вип. 47. С. 207–217.
18. Ямчук М.П. Імпресіонізм в українській прозі 1890 – 1930-х років: дис. ... канд. філол. наук. 10.01.01. Одеса, 1998. 16 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Buslaieva, K. (2002). Mifolohema zolotoho viku: Natalena Koroleva y Oleh Olzhych [Mythology of the Golden Age: Natalena Koroleva and Oleg Olzhych]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnoho universytetu. Seriya Filolohichni nauky*. № 3. P. 26–30. [in Ukrainian].

2. Buslaieva, K. (2007). Kosmologichni mifomotyvy: binarna opozytsiia "voda"/"vohon" yak vyjav panteistychnosti svitovidchuttia u tvorchosti Nataleny Korolevoi [Cosmological myth motifs: the binary opposition "water"/"fire" as a manifestation of the pantheistic worldview in the work of Natalena Koroleva]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva: zbirnyk /ed.by I. V. Sabadosh. Uzhhorod. Iss.11: Tvorchist Ivana Chendeia v zahalnoukrainskomu literaturnomu konteksti. Materialy Vseukrainskoi nauk.konferentsii.14-16 travnia 2007 r. Uzhhorod. P. 49–54. [in Ukrainian].*
3. Herodot iz Halikarnasu. Opys Skytii [Herodotus of Halicarnassus. Description of Scythia] / transl.by Kostruba T., foreword by Dombrovskiy O. 1968. 104 p. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/26764/file.pdf> (reference date: 10.09.2023). [in Ukrainian].
4. Kopach, O. Natalena Koroleva [Natalena Koroleva]. Vinnipeg. 1962. 36 p. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/814/file.pdf>. (reference date 03.08.23). [in Ukrainian].
5. Kopach, O.Yu. (1994). Novi obrii starodavnoi Ukrainy [New horizons of ancient Ukraine]. 2nd ed. Toronto: [b.v.]. 40 p. [in Ukrainian].
6. Koroleva, N. (2007). Bez korinnia. Vo dni ony. Quid est Veritas?: povist, roman, novely, opovidannia, spohady [Rootless. In the days they Quid est Veritas?: short story, novel, short stories, short stories, memoirs]. Drohobych: Vydavnycha firma "VIDRODZHENNIA". 672 p. [in Ukrainian].
7. Koroleva, N. (1991). Predok: istorychni povisti; Lehendy starokyivski. [Ancestor: historical stories; Legends of Old Kyiv]. / Arrangement, afterword and notes by O. V. Mishanych. Kyiv: Vydavnytstvo khudozhnoi literatury "Dnipro". 670 p. [in Ukrainian].
8. Nabytovych, I. (2008). Arkhitektonichna ta ideino-estetychna symetriia povisti Nataleny Korolevoi "1313" ta romany Umberto Eko "Il nome della rosa" [Architectural and ideological-aesthetic symmetry of Natalena Koroleva's story "1313" and Umberto Eco's novel "Il nome della rosa"]. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature. Volume: 32. P. 87–113. [in Ukrainian].*
9. Nabytovych, I. (2011). Inversiiia siuzhetu dvokh istorychnykh tvoriv ("Imperator" Georga Ebersa ta "Con tini" Nataleny Korolevoi) [Inversion of the plot of two historical works ("Emperor" by Georg Ebers and "The Shadow" by Natalena Koroleva)]. *Paradyhma: zbirnyk naukovykh prats. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Iss. 6. P. 37–48. [in Ukrainian].*
10. Nabytovych, I. Y. (2011). Mit pro Izidu ta Osirisa yak arkhitektonichna skladova "Cnu tini" Nataleny Korolevoi. [The myth of Isis and Osiris as an architectural component of "The Shadow" by Natalena Koroleva]. *Pytannia literaturoznavstva. Iss. 83. P. 237–245. [in Ukrainian].*
11. Polishchuk, Ya. (2010). Roman yak khrystyianska lehenda ("Quid est Veritas?" Nataleny Korolevoi) [The novel as a Christian legend ("Quid est Veritas?" by Natalena Koroleva)]. *Slovo i Chas. № 10. P. 11–18. [in Ukrainian].*
12. Slovnyk antychnoi mifolohii. [Dictionary of ancient mythology]. [Elektronnyi resurs]. URL: <http://litopys.org.ua/slovmith/slov03.htm> (reference date: 11.08.2023). [in Ukrainian].
13. Smushak, T. V. (2014). Motyv samotnosti u avtobiohrafichnii opovidi Nataleny Korolevoi ta Iren Nemyrovsky (na materialy povisti "Bez korinnia" ta romanu "Vyno samotnosti"). [The motif of loneliness in the autobiographical story of Natalena Koroleva and Irene Nemyrovska (based on the story "Without Roots" and the novel "The Wine of Loneliness")]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Serii: Literaturoznavstvo. Iss. 3(2). P. 212–225. [in Ukrainian].*

14. Tabachyn, L. (2007). Transformatsii y dyfuzii zhanrovykh struktur u malii prozi Nataleny Korolevy ta Kharyty Kononenko. [Transformations and diffusion of genre structures in the short prose of Natalena Koroleva and Kharita Kononenko]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filolohiia (literaturoznavstvo)*. Iss. 13/14. P. 65–70. [in Ukrainian].
15. Usachova, K. (2011). Yehypetskyi labirynt u prozi Boleslava Prusa ta Nataleny Korolevy. [The Egyptian labyrinth in the prose of Boleslav Prus and Natalena Koroleva]. *Komparatyvni doslidzhennia slov'ianskykh mov i literatur. Pam'iaty akademika Leonida Bulakhovskoho*. Iss. 15. Pp. 440–444. [in Ukrainian].
16. Usachova, K. (2010). Tsykl "Lehendy starokyivski" u tvorchoomu dorobku Nataleny Korolevoi. [The cycle "Legends of Old Kyiv" in the work of Natalena Koroleva]. *Slovo i Chas*. № 10. P. 18–23. [in Ukrainian].
17. Firman, O. (2017). Zhanrovi osoblyvosti avtobiohrafichnoi prozy Bohdana Lepkoho ta Nataleny Korolevoi. [Genre features of the autobiographical prose of Bohdan Lepky and Natalena Koroleva]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Serii: Literaturoznavstvo. Iss. 47. P. 207–217. [in Ukrainian].
18. Yamchuk, M.P. (1998). Impresionizm v ukrainskii prozi 1890 – 1930-kh rokiv: dys. ... kand. filol. nauk. [Impressionism in Ukrainian prose of the 1890s – 1930s: PhD(c) thesis. 10.01.01. Odesa. 16 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 08.09.2023

Схвалено до друку: 29.09.2023